

afghanistan

Tvunget inn i huler.

fakta

Buddha-statuen

» Hugget på 500-tallet rett ut av fjellet. Den største statuen, også kjent blant lokalbefolkningen som Salsal eller «den mannlige Buddha», var 55 meter høy. Den lille, kjent som Shahmama eller «den kvinnelige Buddha» var 38 meter høy.

» Statuene var de største stående buddhaene i hele verden.

» Kroppene var skåret av sandstein-fjellet, men detaljene, for eksempel klærne, var laget av en blanding av gjørme og strå, med malt stukkatur på overflaten.

» Statuene var det mest kjente uttrykket av Gandhara-kunsten, som utviklet seg over 900 år i Sentral-Asia og hvor buddhismen blandet seg med elementer som viser greske (hellenistiske) innflytelser.

» Taliban sprengte statuene i mars 2001. Hele dalen ble kåret til verdens kulturarv av UNESCO i 2003.

» Den kinesiske pilegrimen Xuanzang som besøkte Bamiyan i ca. 630 e.Kr. beskrev byen som et blomstrende buddhistisk senter «med mer enn 10 klostre og mer enn 1000 munk». Han skrev også at begge Buddha-figurene var «dekorert med gull og fine juveler».

» En tidligere ukjent, 19-meter lang «sovende Buddha» ble funnet i november 2008 av den afghanske arkeologen Zemaryalai Tarzi, som fortsatt leter etter en legendarisk 300-meter lang, liggende Buddha.

» I 2008 fant japanske, franske og amerikanske forskere det som trolig er verdens eldste oljemalerier i hulene rundt statuene. Tidligere trodde man at oljeteknikken hadde blitt oppfunnet i

Renessansen. Maleriene består av Buddha-figurer, trær og blomster og daterer seg fra 600-tallet.

Huleboerne i Bamiyan er blant Afghanistans aller fattigste - og etterkommere av en imponerende sivilisasjon. Hazaraene her ble utsatt for grusomme forfølgelser under Talibanstyret, som i sin iver etter å slå ned på ikke-islamisk sivilisasjon, sprengte Bamiyans legendariske Buddha-statuer – og samtidig tok levebrødet fra hazaraene.

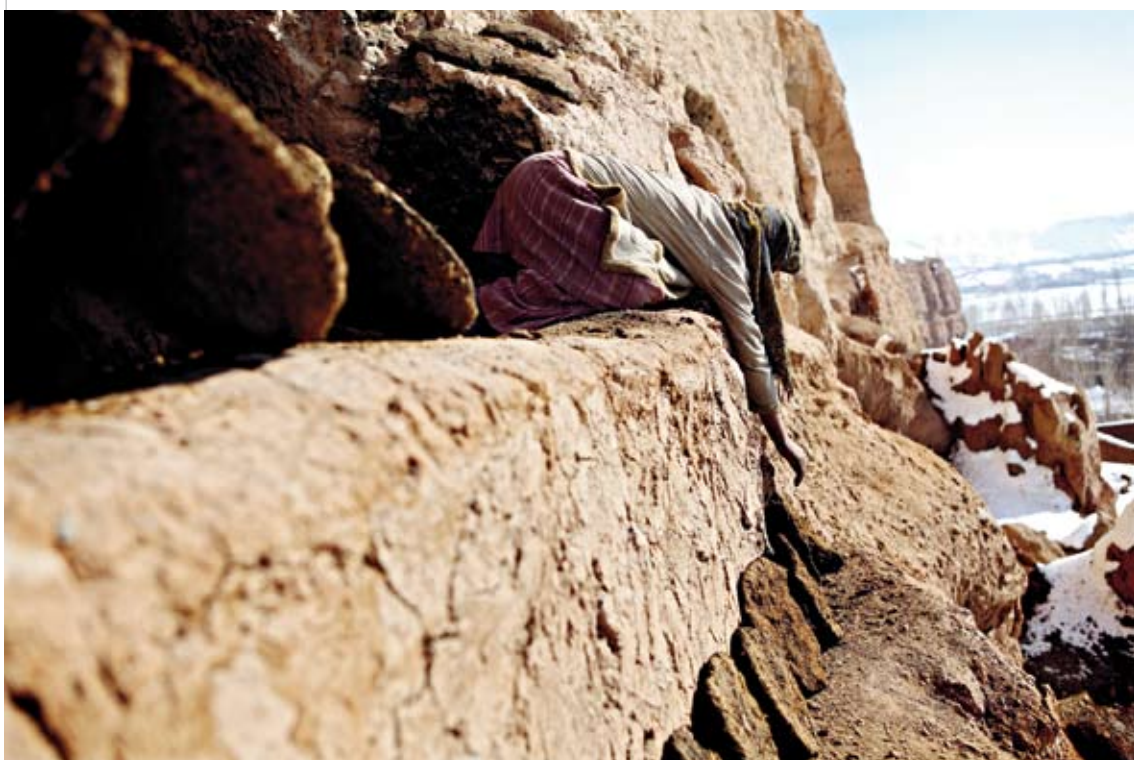
IRENE PERONI
Frilansjournalist

ALEX MASI
Frilansfotograf

Huleboere Barn leker foran en ubebodd del av klippene som en gang huset de to gigantiske Buddha-statuen i Bamiyan, midt i Afghanistan, et område dominert av minoriteten hazarar.

afghanistan

Tvunget inn i huler.

Hardt arbeid En kald vintermorgen legger Fatima (12) gjødselkaker til tørk like ved hulen der hun har bodd med familien sin i syv år. Kakene brukes som brensel for familien.

Frokost Fatima, lillesøsteren Hamida (6) og Halima (9) spiser en mager frokost, samlet rundt vedovnen i hulen som er familiens hjem.

Kald vinter Fatima blåser inn i hendene sine i et forsøk på å varme seg i de kalde morgentimene i hulen i Bamiyan.

Bamiyan, Afghanistan. En liten jente hopper inn og ut av en hule mens en mengde steiner faller ned fra fjelltoppen med ujevne mellomrom. Noen av dem treffer den snødekte bakken bare centimetre fra føttene hennes.

«Jeg er vant til det,» sier hun smilende. Hun haster rundt med fyringsved i armene og hjelper moren sin med å legge kubbene inn i ovnen. De små hendene hennes er herdet og sprukket i en altfor tidlig alder.

12-årige Fatima er en av åtte søsken – fem av dem bor fortsatt her sammen med foreldrene sine. Moren, Maryam, husker hvor skremt barna var da de først flyttet inn i den forlatte hulen for syv år siden:

«Det var bekmørkt inne – vi malte veggene hvite for å få dem til å bli lysere, og senere brukte Fatima blå maling for å tegne noen trær og blomster på dem,» forteller hun. Maryam tror hun er mellom 35 og 38 år gammel – mange afghanere fra landsbygda kjenner ikke sin nøyaktige alder. Men hennes rynkede ansikt og tannløse munn gjør at hun ser mye eldre ut.

I vintermånedene, når skolen er stengt på grunn av sprengkulden og det er umulig å varme opp klasserommene skikkelig, har Fatima og hennes søstre det travelt med å hjelpe moren sin med det daglige husarbeidet. De baker brød, vasker klær, bærer drikkevann opp den bratte, glatte bakken med eselet sitt, og lager kukaker som siden blir tørket i sola og brukt som brensel for matlaging.

Huleboerne i Bamiyan (flere enn 200 familier men ingen, ikke engang de lokale myndighetene, kjenner det nøyaktige tallet) er blant de fattigste i Afghanistan. Leve-

brødet deres ble tatt fra dem av det samme Taliban som 21. mars 2001 sprengte Bamiyans gigantiske 1500 år gamle Buddha-statuer i et forsøk på å viske ut levningene av en gammel, ikke-islamisk sivilisasjon.

Kulturarven. Mesteparten av huleboerne er hazaraer – en minoritetsgruppe som utgjør ca. 15 prosent av Afghanistans befolkning. Her i Bamiyan utgjør de derimot flertallet. Bygda er både hovedstad og kulturell hovedstad i provinsen kalt Bamiyan, som ligger i det geografiske sentrum av Afghanistan.

Svært lite er kjent av hazaraenes opprinnelse, men trolig er de etterkommere av Djenghis Khans' soldater, som invaderte regionen tidlig på 1200-tallet. De har mongolske ansiktstrekk – flate neser, brede ansikter og mandelformede øyne – og er shiamuslimer, i motsetning til de fleste andre afghanere som stort sett bekjenner seg til sunni-islam.

Hazaraene har lenge blitt diskriminert, men de siste og mest grusomme forfølgelser fant sted under Taliban, som okkuperte Bamiyan for første gang i 1997. Hazaraene gjorde tapper motstand, og klarte til tider å drive ut okkupantene. Likevel ble tusenvis av dem drept – ikke bare i og rundt Bamiyan, men også i andre deler av sentral- og nord-Afghanistan – en omstendighet dokumentert av *Human Rights Watch*, *Amnesty International* og andre ideelle organisasjoner. Mange flere flyktet fra massakren ved å søke ly i andre deler av landet og i utlandet.

Hazaraene er fredelige og gjestfrie, og selv i dag, da landet ikke anses som trygt for utlendinger, kan en vestlig tilreisende slentre langs Bamiyans bazaar og vekse noen ord med de lokale uten å måtte ta spesielle forholdsregler.

Byen Bamiyan ligger ca. 250 km nordvest fra Kabul, en ti timers reise med bil på en grusvei som først stiger opp til Shibar-passet (3300 m.o.h.) og videre ned til Bamiyan-dalen, en korridor av land som ligger mellom to parallelle fjellkjeder: Hindu Kush og Koh-i-Baba.

Den majestetiske fjellskrenten av sandstein som de to største og mest berømte Buddha-statuerne var hogget inn i, er gjennomhullet av tusenvis av huler, de fleste menneskeskapt. Noen av hulene er rikt utsmykket med malerier, fra mange hundre år tilbake da hulene var bebodd av buddhistiske munkere og reisende langs Silkeveien. Hele dalen ble kåret til verdens kulturarv av UNESCO i 2003.

Buddhas øyne. Mange tror Taliban sprengte statuene ikke fordi de anså dem for ikke-islamske «idoler», men heller for å utarme et område bebodd av en etnisk gruppe de betraktet som «ikke-afghansk». De ville forhindre at hazaraene kunne nyte godt av sin verdensberømte kulturarv og det store turistpotensialet som lå her. «Taliban var mot hazara-folket, de ville ødelegge historien vår,» sier Habiba Sarabi, Bamiyan-guvernør, den første og hittil eneste kvinnelige guvernør i Afghanistan.

Pioner Habiba Sarabi (54) er guvernør i Bamiyan-provinsen. Hun ble utnevnt til stillingen av president Karzai i 2005, som første og hittil eneste kvinnelige guvernør i Afghanistan. Sarabi taler hazaraenes sak.

» Taliban var mot hazara-folket, de ville ødelegge historien vår.

Habiba Sarabi, guvernør i Bamiyan

Fornemt familietre Khadim (72) avbildet ved inngangen til hulen sin. Svært lite er kjent av hazaraenes opprinnelse, men trolig er de etterkommere av Djenghis Khans' soldater - og har mongolske ansiktstrekk.

afghanistan

Tvunget inn i huler.

Vannhenting Halima (9) løper etter familiens esel på vei ned i dalen for å hente vann og bære tilbake til familiens hjem i en hule i klippene.

Tid for te Kobra (17) vasker opp noen kopper i forberedelsene til en te-pause, og får hjelp av sin unge svigerinne, Hamida, like utenfor inngangen til familiens hule. Kobra er gift med den eldste sønnen i huset.

Tid for lek Hamida (6) leker med en spade foran inngangen til familiens hjem i fjellet.

» Eien-
dommene
deres hadde
blitt brent
ned. For
mange av
dem var
den eneste
utveien å ta
i bruk en av
de mange
hulene
i fjellet
som
bopel.

» «Pashtunene, som utgjør flertallet av befolkningen i landet, tror at hazaraene opprinnelig ikke var fra Afghanistan. De tror de kom fra nord – Mongolia eller Kina. Så hovedmotivet var diskriminering.»

Ni år etter tilintetgjørelsen av de to kjempstatuene er huleboerne mer enn noensinne en del av Bamiyans «kulturlandskap», som UNESCO kaller det.

De har blitt tause vakter av to svære, tomme hull. Kjempene er ikke lenger der, men deres minne lever videre.

Hundreår av krig og plyndring kunne ikke utrydde en dyp stolthetsfølelse over å være etterkommerne av en imponerende sivilisasjon.

«Bestefaren min pleide å fortelle meg at buddhaene i gamle dager var dekorert med fine malerier, og at den mannlige Buddha (den største av de to statuene) hadde store øyne laget av en kostbar, blå stein,» sier Khadim (72), som har tilbrakt hele sitt liv i Bamiyan og investert familiens sparepenger for å kunne bygge om sin gamle hule til et ekte hus med malte vegger og glassvinduer.

«I mørket, skinte Buddhas øyne sterkt og lyste opp hele dalen. Jeg vet ikke hva de steinene het, men de var verdt en formue. Så kom noen banditter en natt og klarte å stjele dem.»

Tvunget inn i hulene. Disse gammeldagse tyvene, hvis legenden taler sant, var drevet av grådighet – Taliban

derimot tok sikte på å utslette en sivilisasjon gjennom etnisk utrensning og tilintetgjørelsen av dens kulturarv.

I mars 2001, etter Taliban hadde bombardert statuene med luftvernraketter i flere dager på rad, plasserte de sprengstoff i en rekke hull inne i statuene og detonerte dem.

«Jeg hadde flyktet til et annet distrikt og var ikke tilstede da Taliban ødela buddhaene, men da jeg hørte om hendelsene tenkte jeg med en gang at de ville komme til å betale dyrt for det de hadde gjort. Jeg er overbevist om at de endte med å miste kontroll over Bamiyan fordi de hadde ødelagt statuene,» tilføyer Khadim.

Taliban mistet som kjent kontroll over landet etter at amerikanske styrker invaderte Afghanistan i slutten av 2001, som reaksjon på 11. september-angrepene. Mange flyktninger begynte å vende tilbake til Bamiyan, men eiendommene deres hadde blitt brent ned. For mange av dem var den eneste utveien å ta i bruk en av de mange hulene i fjellet som bopel.

I løpet av de siste årene har provinsforvaltningen og menneskerettighetsorganisasjoner ofte lovet beboerne her at de ville bygge hus eller i det minste fordele jordstykker og stille byggmaterial til rådighet. Men så langt har Afghanistans uavhengige menneskerettighetskomisjon bare utført en foreløpig undersøkelse, og vurdert behovene til de fattigste familiene.

Magisk lys Klippene der de to gigantiske Buddha-statuene en gang sto, fotografert om natten fra en motstående fjellside ved Bamiyan, i sentral-Afghanistan. Skyggene av de to tomme hullene der buddhaene sto, sees tydelig på hver side av den avbildede delen av fjellsiden.

Tror ikke på løftene. Det er gått minst åtte år siden den siste gruppe av huleboere ble flyttet ut og ordentlige boliger ble stilt til disposisjon for dem.

Mange huleboere har liten tro på løftene til de lokale myndighetene – og de tror at UNESCO til slutt kan bestemme seg for å flytte dem ut for å bevare området. Men Brendan Cassar, kulturspesialist ved Kabuls UNESCO-kontor, benekter dette.

«Akkurat nå skaper ikke familiene som bor i hulene noen problemer i forhold til konserveringen av kulturarven,» sier Cassar, som har drevet med prosjekter rundt Bamiyans kulturarv i flere år.

«Hvis det fantes en hule med betydelig historisk verdi kunne vi, på en vennlig måte, spørre dem om å flytte til en annen nærliggende hule. Hensynet til bevaring av kulturarv må veies opp mot de desperate behovene til folk som er fattige og som trenger et sted å bo.»

Cassar tror at noen av hulene en dag vil kunne bli utviklet på en bærekraftig måte for å bli brukt som bopel eller til og med som del av en turistplan: «Det finnes andre steder rundt i verden, for eksempel i Tyrkia, hvor turister er interessert i å oppleve livet i hulene,» forteller han.

«UNESCO mener ikke bare at området i seg selv er bevaringsverdig – men at det også vil skape et inntektsgrunnlag for disse befolkningene og gi dem økt velstand.»